

Abonnementsprijzen

	Binnenland	Buitenland
1 jaar	150.— fr.	216.— fr.
6 maand	78.— fr.	108.— fr.
3 maand	40.— fr.	54.— fr.

Voor Frankrijk en het Groot-Hertogdom Luxemburg: speciaal tarief

POSTCHECK «HET LICHT» 567.33

VOORUIT

50 CENTIMES

ORGAAN DER BELGISCHE WERKLIEDENPARTIJ

N. 21, 55 jaar

Zondag 22 Januari 1939 / Uitg. ** Verschijnt dagelijks / St-Pietersnieuwstr. Gent. Tel. 157.40 (4 lijnen)

OP BLADZIJDE 8

Het Geestesleven

Merkwaardige bijdragen over LITERATUUR EN KUNST

WEEKEIND MET:

De volle maat van de katholieke machtsbegeerte

Het oude spook van het gefanatiseerde klerikalisme is verleden week uit zijn pierengraf gekropen

door Gust Van Hecke

Onze groote Belgische katholieke partij, ge weet wel de gepanteerde vertegenwoordiger onder de leus «Voor God en Vaderland», van het verleden, het heden en de toekomst van al — ik schrijf al — onze nationale tradities, heeft in de afgelopen week de volle maat gegeven van haar machtsbegeerte. Of juist: van de smerigheid waarmee zij in staat is om haar verloren macht te probeeren terug te winnen.

De levende mummies, de wandelende hospitalen, de verkankerde jeuzen, de kwijlende pilaren, de gloeiende burgerlijke hypokrietten, die ze daar zijn, ik bedoel de Crokaerts, de Nothombs, de d'Aspremonts en de anderen, met dien beroepsfalsaris den zweeten Sap tusschen hun beenen... ik wil dat ik de nijdigheid van een Italiaansch fascist bezat om hen te kunnen bespuwen, tot viermaal toe.

Elaas, ik heb slechts koude verachting in mij om dat heersersgespuit, met puntboorden rond hun plumige en verleppe halzen. Er zijn dagen, dat men een rau-

we, dierlijke bruid zou willen zijn, om hen in 't volle van hun huurkoetsiersfacies te beleedigen, zonder de kwelling van den haat, zoo maar cynisch, ijzig, onverschillig, om het plezier ze te doen voelen wat 'n ellendige verwaande aardwormen ze zijn, wat 'n stomme pestmaniakken, wat 'n opgezwoolen nietigheden van godvergetene niemandal.

Maar men is geen bruid, men is een stommeling van een mensch, behebt met de illusie van vertrouwen en geloof in de menschen van goeden wil, vooral als die menschen zich 's morgens bij het opstaan, en 's avonds bij het slapengaan, en op de tram, en in hun auto gezeten, en in hun winkelder, en aan tafel, en in de kerk, en achter hun empirien schrijfbureau's, en ook daar waar het niet mag geweten zijn, dat zij zich begeven, — vooral als die menschen, zeg ik, zich daar, en overal, en telkens driemaal op de borst slaan en zich beroepen op hun kristenheid.

(Zie vervolg blz. 3)

Rebellen die aan het Katalaansche front door de republikeinsche soldaten gevangen werden genomen.

LICHT VOORUITGANG DER REBELLEN IN KATALONIE

Suksessen der republikeinen op het Extremadura-front

COMMUNIQUE VAN HET MINISTERIE VAN LANDSVERDEDIGING

Vandaag hebben de overweldigers en de in hun dienst staande Spaansche troepen een hevige drukking uitgeoefend, gesteund door de groote massa honger vreemde luchtmacht en artillerie. De vijand boekte lichtjes vooruitgang in de sektoren van Calaf, Pontons en Vendrell.

Onze vliegtuigen hebben korwoolten branden met tropen en materieel geladen gebombardeerd. Bij een luchtgevecht werd een «Messer-Schmidt» neergeslagen, die brandend neerstortte in de Sierra de Queralt.

LUCHTMACHT. — Men zet de aanvallen tegen de burgerlijke bevolking van het hinterland voort. De toestellen der invasie hebben bombardementen uitgevoerd over: Villanueva y Geltru, Vilafraanca del Panades, Manlleu, Vich en Valencia, waarbij slachtoffers vielen onder de burgerlijke bevolking, voor het meereendeel vrouwen en kinderen.

IN DE EXTREMADURA BEZETTEN DE REPUBLIKEINEN CASA DE LA CERCA

De republikeinen hebben hun aanvallende beweging op verscheidene sektoren van het Extremadura-front voortgezet. In de zone van Azuaga werd Casa de la Cerca bezet, na den weerstand van de vijand te hebben gekregen. In den sektor van Montemayor de la Serena, werden verscheidene aanvallen tegen de republikeinse stellingen van den heuvel Castuera afgeslagen.

De meest verwoede vijandelijke aanvallen hebben plaats gehad in het zuiden van het Extremadura-front. Gestuurd door talloze vliegtuigen en tanks, hebben de vijandelijke troepen, na een hevige artillerievoorbereiding, gezocht een opmarsch te verwezen-

lijken ten Noorden van de Sierra Torozo, ten Zuiden van Osoojal en in de Sierras Traperas en Mesejara. Zij leden zeer hoge verliezen en werden overal krachtig teruggeslagen.

De vreemde luchtmacht heeft een groote bedrijvigheid aan den dag gelegd op al de fronten. Niet alleen werden de republikeinse linies aangevallen, maar ook de dorpen van het achterland. Ten Westen van de Los Santos, werd een Italiaansch vliegtuig neergeschoten door het luchtafweergeschut.

Spaansche kleintje, slachtoffer van Franco's bommentreiter te Barcelona.

OPRUIMING ONDER DE «BONZEN» VAN HET DERDE RIJK

WIEDEMANN NAAR SAN FRANCISCO «VERBANNEN» // GOEBBELS VOOR EEN EERERAAD GEDAAGD // SCHWERIN VON KROSIGK AAN DEN DIJK GEZET?

WIEDEMANN

Hitler heeft zijn persoonlijke adjutant, kapitein Fritz Wiedemann, op diens eigen wensch, benoemd tot kon-sul-generaal te San Francisco. Wiedemann zal begin Februari scheepgaan om zich naar zijn nieuwe standplaats te begeven, aldus meldt «De Telegraf».

Deze benoeming is voor velen als een verrassing gekomen, aangezien men algemeen verwacht, dat Hitler zijn vertrouwensman zou gebruiken om in Europa nog allerlei politieke reizen te ondernemen. Zoo is het bijvoo b. bekend, dat in beginsel reeds besloten was, dat Wiedemann nog deze maand weer naar Engeland zou gaan om daar met toonaangevende politici besprekingen te voeren. De Engelse reis, die aanvankelijk op 16 Januari was bepaald, werd uitgesteld tot het eind van de maand en is thans blijkbaar geheel van het programma geschrapt. Waarschijnlijk zal Wiedemann slechts voor betrekkelijk korten tijd naar Amerika gaan.

Overigens heeft de zending van Wiedemann een bijzondere betekenis en een logische verklaring. Reeds anderhalf jaar geleden heeft Wiedemann een inspectiereis in speciale opdracht van Hitler naar de Verenigde Staten gemaakt en bij die gelegenheid heeft hij waardevolle betrekkingen aangeknoopt en 'n uitstekenden indruk achtergelaten. Daar de stemming in Amerika jegens het Derde Rijk thans zó bijzonder slecht is geworden, hoopt men blijkbaar, dat Wiedemann er in zal slagen door zijn taktvol optreden nieuwe sympathieën voor het nationaal-socialistische Rijk te winnen.

Wiedemann, die 'nigen tijd tot de onbekenden uit Hitler's omgeving behoorde, kwam plotseling in het volle licht, toen de Führer hem naar Engeland stuurde, om daar met Engelse staatslieden te onderhandelen. Toen

reeds voorspelde men, dat deze oud-officier spoedig een groote rol in de Europese buitenlandsche politiek zou spelen. Deze voorspelling kreeg nog meer schijn van juistheid, toen Wiedemann, kort voordat de moeilijkheden met Tsjecho-Slovakië skuut werden, opnieuw naar de Engelse hoofdstad werd gestuurd, waar hij o.a. met Lord Halifax intieme besprekingen voerde en er werkelijk in slaagde, de verhouding tusschen Londen en Berlijn merkbaar te verbeteren. In zover is dus de benoeming van Wiedemann een verrassing.

(Zie vervolg blz. 3)

Dr. GOEBBELS

Wat is er met Goebbels?

HIJ ZOU VOOR HET TRIBUNAAL DER NAZI-PARTIJ GEDAAGD WORDEN

De «Journal» verneemt uit Berlijn dat in de hoogere nazi-kringen tot de ongenade van Goebbels zou besloten zijn.

De minister van propaganda zou binnenkort zelfs voor het tribunaal der nazi-partij gedaagd worden.

Men verwijt aan Goebbels zijn gedragingen in het private leven.

BIJ DE SAMENSTELLING DER NIEUWE BELGISCHE REGERING

De nieuwe ministers van de regeringsploeg, gekiekt bij het verlaten van het Paleis, waar zij den eed aflegden. Van links naar rechts: de h.h. d'Aspremont-Lynden, Barnich, P. E. Janson, Van Dievoet en Jennissen.

Naar de opheldering van den geheimzinnigen koffermoord te Parijs?

Erge vermoedens tegen Marcel Huguet, broeder van het slachtoffer

Na de verrassend vlugge identifikatie van het lijk, dat in een koffer op een hotelkamer der rue Saint-Honoré te Parijs werd aangetroffen, onderhoorde men dadelijk den broeder van het slachtoffer. Zoals men reeds weet werd dit laatste herkend als de 24-jarige bakkersknecht Hector Juguet.

Tijdens een huiszoeking in een andere hotelkamer, aan de rue Saint-Maur, betrokken door zijn broer, Marcel Huguet, sloeg de politie er een lang en scherp mes aan dat vlechten draagt, welke lijken op bloedsporen, a smede een klein valiesje, dat toebehoort heeft aan den vermoorde.

Toen Marcel Juguet het lijk van zijn ongelukkigen broer moest gaan herkennen, legde hij hierbij een opvallende harteloosheid en onverschilligheid aan den dag.

Hierna werd de jongeman door de politie onderworpen aan een scherpe ondervraging. Hij bleef nog steeds volkomen rustig en legde een zeker cynisme aan den dag.

De beide broers hebben langen tijd samengewoond in een hotel te Vanves, waarbij het iedereen opgevallen is dat de jongste een bedeesde en zachtzinnige, werkzame jongen was, die wer-

kelijk getyraniseerd werd door zijn ouderen broer, die een brutale vleegewas.

Hector Juguet diende een tijdje onder het keukenpersoneel van een groote pakettboot. Hij is verdwenen nadat hij bij zijn terugkeer te Havre, zijn salaris was gaan opstrijken. Het is dan ook niet uitgesloten, dat hij in het havenkwartier vermoord en uitgeschud werd.

(Zie vervolg blz. 5)

Geheimzinnig geval te Luik

Te Hookay (Luik) op de plaats waar vóór enkele weken een soldaat zelfmoord pleegde, werd thans een ander militair doodgevonden.

Soldaat Leon Remy, der grenstroepen, van Malmédy, afkomstig van Bertrix, die de nacht was opgetrokken, werd levendloos voor 't wachthuisje aangetroffen met een geweerkop in de halsstreek.

De gendarmen van Malmédy werden verwittigd.

BIJ DE NIEUWE REGEERING

Wek-nlatige, en men mag bijna zeggen: maandenlange inspanning en volharding van Spaak zijn er tenslotte in geslaagd alle hinderpalen te overwinnen en een regeering samen te stellen.

Zij zict er uit als een kloekke regeering. Maar van een menschelek standpunt beschouwd, moet men in de eerste plaats getuigen dat Spaak die geboorte duur heeft betaald. Hij had er de laatste dagen zijn goed humeur bij ingeschoten. Wij verklappen geen geheimen wanneer wij zeggen, dat Spaak er in normale toestanden allang het bijtje zou bij neergelegd hebben. Indien de internationale en de ekonomische toestanden het hadden toegelaten, zou hij ongetwijfeld op een zeker oogenblik zijn «kabinet» op slot hebben gedraaid, om de eindeloos weerkerende afvaardigingen van de partijen nu eens zelf de zaken te laten beredderen.

Het is inderdaad een weinig verkwikkend spektakel geweest. Op het laatst had de twist tusschen liberalen en katholieken zich toegespijst rond de portefeuille van justitie. Maar dat bleek maar een voorwendsel te zijn. De liberalen wilden nu eens hun minderwaardigheidskomplex streelen met een sterke liberale verlegvoordiging; en zij tellen inderdaad 3 ministers, en zelfs 4 wanneer men generaal Denis erbij rekent. Dat maakt 1 minister voor 6 Kamerleden!

De katholieken stuurden zichtbaar op ontbinding aan; zij droomden weer de sterkste partij te worden; hun reaktionnaren — die de beste praters zijn — hadden de partij op slechtouwen genomen maar... de overwinning, die misschien maar een hachelijk avontuur zou geworden zijn.

Maar de regeering is na die eindeloze palabers en die verdachte eischen van liberalen en katholieken tot stand gekomen, dank zij het persoonlijk talent van Spaak, en dank zij het begrip van de socialisten voor de algemeene belangen van het land.

Dit is misschien de groote les die het land uit deze krisis zou moeten leeren: DAT DE SOCIALISTISCHE PARTIJ ZICH MEER EN MEER VEREENZELVIGT MET GANSCH HET L.N.D. Niet in den zin van het patriotisme, dat de liberalen jarenlang gehuldigd hebben; niet in den zin van een enge christelijkheid (het geloof zonder de werken!), die vele jaren lang aan de katholieken toeliet te heerschen; maar in den zin van de algemeene stoffelijke EN morele belangen van de gansche gemeenschap.

Het is dan ook in dien zin, dat onze vrienden in de regeering hun taak zullen voortzetten. Nu de regeering tot stand kwam zijn wij er 'n menschen niet naar, om nog langer bij de trieste palabers van de laatste dagen stil te houden. Wij zien wat de regeering is, en wat zij morgen doen moet.

Met de nieuwe ministers Barnich, den katholieke Van Dievoet, de liberalen Janson en Jennissen.

sen, is de democratie zooveel versterkt naar binnen. Met den katholieke d'Aspremont-Lynden in de regeering, hebben de nijdige traditioanelen, zonder te spreken van de twee oppositiepartijen, een veelvuldig gangmaker verloren in de oppositie.

Het regime van ons land staat met deze regeering op een zeer sterke basis. Maar na deze goed uitgevallen kabinetvorming moet ook de omvorming van onze instellingen zoo voorzichtig als krachtdadig ter hand worden genomen. De regeering moet nu snel en kloek regeren; zij mag de woelige, openlijke en bedekte drijfverien van een handvol sociale reaktionnaren en politieke avonturiers niet in de hand werken door voortdurend in te gaan op hun uitdagingen. Het werk van de regeering mag er niet meer in bestaan al haar tijd te besteden aan de vitterijen en haarkloverijen waarvoor de oppositie nog steeds tracht het parlement te gebruiken. Het parlement moet de regeering kontroleeren; maar het parlement moet ook werken. En werken beteekent nog iets anders dan appelienschielen voor de voeten der regeering uitstrooien! In deze val van het «politiek spel» mag de regeering niet meer loopen. Politiek is niet een bedrijf op zichzelf. Politiek is: DIENST AAN HET LAND. En uitgaande van dit principe kan men gemakkelijk hervormen wat aan onze instellingen moet verandert worden. Wij zullen daar trouwens in bijzonderheden op terugkomen.

Blijft dan de hoofdzak: het programma van de regeering en de taak van al wie als gekozenen en als dienaars van het land de gemeenschap moeten vooruithepen.

De praktische nood is vooreerst onze financiën te beschermen, negatief en positief; negatief door ze te beveiligen tegen de «crisis» van allen aard; positief door de ekonomie te verbeteren. Het ekonomisch programma moet duidelijk omlijnd worden; pg. Barnich heeft daar in den Senaat vele verslagen en redevoeringen aan gewijd; nu hij minister van Ekonomische Zaken is, hopen wij dat hij gunstige uitslagen in de praktijk zal helpen bereiken.

Met deze beide punten hangt al de rest samen: men hoeft tot hertoe misschien te veel den nadruk gelegd op «pauze» en «bezuiniging». Wij zijn echter niet zoo ziek, dat wij op vertraagd rythme moeten ademhalen. De werkloosheid is slechts te overwinnen door een politiek van expansie. Handel, nijverheid en landbouw kunnen slechts weer gedijen indien niet enkel de buitenlandsche markt wordt uitgebreid, maar ook de burgers van dit land zelf kunnen verbruiken.

Kortom, wellicht is het nu de tijd, om stilaan den bingien slaap om te zetten in een ruiter leven. Wij verwachten dat wij zeer spoedig zullen voelen, dat een nieuwe koers is ingezet: voorzichtige, maar vastberaden, en met een groot doel voor oogen, n.l. den algeheelen, harmonischen opbloei van het land.

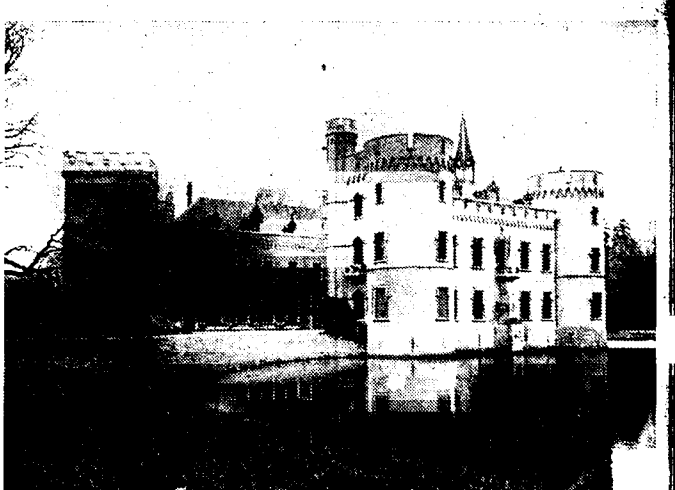
H.

De Vlaamsche Akademiën aangesteld onder de bescherming van de gewapende macht

De hoofdstad van België in staat van beleg EEN WALGELIJK VERTOON

Gisterenmiddag werden de Vlaamsche Akademiën officieel aangesteld. De afvaardiging der franskijsche oud-strijders is nogmaals door den kabinetsoverste van Spaak ontvangen geworden en heeft daarna een mededeeling aan de pers verstrekt. In deze mededeeling wordt gezegd, dat de tegenbetoging geen plaats zal vinden omdat Dr. Martens ervan afgezien heeft aanwezig te zijn. De afgevaardigden lieten daarbij nog opmerken,

(Zie vervolg blz. 5)

DE KRUIDTUIN TE BRUSSEL VERHUIST

Hierbij een teekje van het kasteel van Bouchoute, waar de Kruidtuin van Brussel, die plaats moet ruimen voor de Albertina-bibliotheek, zal worden overgeplaatst.

Het Geestesleven

"KARAKTER"

Het nieuwe werk van Bordewijk
EEN MEESTERLIJKE ROMAN

door ACHILLES MUSSCHE

Ik weet niet, wanneer de schrijver Bordewijk geboren is, maar al dringen zijn werken pas in den laatste tijd — en dan nog moeizaam — door, zodat zijn naam in Vlaanderen nog wel zo goed als onbekend is, toch moet hij als een reeds onder generatie behooren. Immers, als ik niet vergis, doet Rotterdam hem niet vreemd, want de bekende hij met *Rantastiche Vertellingen* al meer dan twintig jaar geleden, in 1918. Langen tijd hoorde men dan niets meer van hem, tot hij in 1931 weer voor den dag kwam en een nieuwe richting insloeg met den roman *Blotke* en verhuisde uit een kommunistischen hielstaar der toekomst.

Sedertdien heeft Bordewijk een heel reeks werken uitgegeven: in 1933 een kleurig beeld van het zomereizoen in Scheveningen onder den titel *Korrende Beesten* (waarmee de eindeloze rijen auto's worden bedoeld); in 1934 een nogal ophefmakende roman over opvoeding en onderwijs: *Bint*, met de figuur van een diktatoriaal schooldirecteur, die zich tegen de, naar zijn meening, verwekelijken bandeloozen geest verzet; in 1935 een bundel *sarkastische grafieren De laatste Eer*; in 1936 een nieuwe roman: *Road Paleis*, de geschiedenis van een geheimzinnig en manisch-bordel, dat in zijn ondergang den ondergang van een eeuw zelf en van een fin de siècle-generatie symboliseert; in 1937 bracht hij een zestiende verhaal samen in den bundel *De Wingerdalen* en in 1938 verscheen bij Nijgh en van Dijk een roman, zijn grootste roman *Karakter*, een roman van zoon en vader, zoals de ondertitel luidt. (geb. f. 4.50).

Ik meen niet te herinneren, dat de kritiek tot nog toe ook maar één keer unaniem met haar lof tegenover een werk van Bordewijk heeft gestaan. Thans zal het echter wel moeten. Want als mijns kundens geen twijfel meer mogelijk is, deze nieuwe roman is een meesterwerk, een van de sterkste romans uit den laatste tijd, een werk met een onbetwisbaar grootsche allure. Bovendien heeft de schrijver, die weger door zijn fantastische verbeelding en zijn manisch-bordel, de visie alsmede door zijn stijl experimenten onvermijdelijk den gemiddelden lezer moest afstooten, thans een roman weten te schrijven, die in zijn opzet, zijn verteltrant, zijn stijl de klassieke traditie te volgen schijnt, echter zonder concessies te doen aan een zeker publiek, zonder zijn kracht te verzwakken. *Karakter* is een van die zeldzame werken, die op twee verschillende plans — een hoger en een lager — even bewonderenswaardig zijn: het is een werk, dat hij den naam van den schrijver in bredere kringen zal bekend maken.

Het is een oud probleem — of liever, laten wij in dezen maar al te problematischen tijd wat minder over problemen praten — het is een oud probleem, dat de schrijver van de oude Grieken over *Shades* heeft tot in de *Gedroers Karamazov* van Dostojewski terugvinden: de haat en de strijd tusschen vader en zoon soms. Ook thans weer, zoals altijd bij Bordewijk, zijn de drie hoofdfiguren van vader, moeder en zoon titanische gestalten, onverzettelijke karakters met een onverzettelijke wil, een onverzettelijke trots, een onverzettelijke behoefte aan zelfstandigheid, drie mensen, die liever zwijgen dan spreken, en als ze moeten spreken, heft de vader, die de cyklopische Rotterdamse duurwaarder Dreverhaven: «zoo een kereel van graniet, met een hart slechts in letterlijken zin». Een keer bezwijkt hij. Op een avond woedend thuiskomen over de mislukking van een grootsche zaak, bezwijkt hij en vergrijpt zich aan zijn dienst-

meisje Joba Katadrouff. Als er een kind komt, weigert zij met den vader te trouwen, weigert zij een cent van hem te aanvaarden, weigert zij zich om steun te wenden tot Moederzorg of Kinderzorg. Waarom niet? Daarom niet. Nee en nee en nee. Den zoon Jacob Katadrouff heeft de vader opvoeding gegeven, met een narsch fanatisme, tot den rang van advocaat, daarbij telkens weer tegengewerkt en vervolgd door den haat van zijn vader die daardoor echter juist de energie van den zoon nog wat meer staalt en aldus den zoon tot een tegenwoordig, aan de vorming van den zoon. Meen echter vooral niet, dat het optreden van Dreverhaven een bewust toegepaste middel is uit een pedagogisch handboek zou zijn. Onder deze menscheit is geen plaats voor handigheid, alleen maar voor diepe insincken en magische driften.

Dreverhaven haat dien zoon van hem, hij wrekt zich in dien zoon op de moeder, en hijzelf ontdekt slechts langzamerhand, dat in dien haat ook een stuk reddende liefde steekt. Deze karakters heeft Bordewijk voor ons klaar en fris uitgeteekend op te eene wijze, die niet alleen overtuigend, maar ook psychologisch, ik bedoel zonder psychologische ontleding. Hij is een van de beste en zuiverste voorbeelden van den stijl der z.g.n. nieuwe zakelijkheid geweest, maar aan den anderen kant is hij als fanatisme begonnen en het fantastische element ook in zijn later werk belangrijk gebleven. Daardoor krijgen de teekening der personages en de uitbeelding van het milieu bij Bordewijk een dubbelzinnig rijk en boeiend karakter. Aan den eenen kant zijn de figuren door en door echt, aan den anderen kant doen ze geen oogenblik denken aan copieën van bestaande personen; aan den eenen kant trillen ze van leven, aan den anderen kant verschijnen zij als de vergrootte belichamingen van donkere krachten. Naast de geweldige sterke figuren, waarvoor de schrijver een onmiskenbare genegenheid koestert; naast de karakterloze dwergen en gemeene monstertjes, waarvoor hij zijn misprijzen uitstort: in deze wereld, die Bordewijk zoo vaak in zijn laatste werken ook als een menschen optreden (Jan Maan en Juffrouw te George bijv.), waardoor het vroeger uitsluitend-demonische als een menschenlijk tegenwicht krijgt. Misschien kan men, wat de karakterteekening betreft, wel bezwaar maken tegen enkele tekeningen, die in de ontwikkeling der personen en tegen conventionele passages in de dialoog.

Ook de evocatie van de werkelijkheid heeft in dezen nieuwe zakelijkheid een bijzonder, gecompliceerd karakter gekregen. Tegenover het pessimistische, impressionistische realisme uit de tweede helft der 19e eeuw, tegenover het latere psychologische realisme, zou men thans misschien best van magisch realisme spreken, zoals dat bij den grooten Duitsch-Oostenrijkschen schrijver Franz Kafka, die ook een werkwijze vorm heeft gekregen: uiterlijk nuchter en zakelijk, maar innerlijk huiverend van vreemde hallucinaties en verbonden met de beangstigende achtergronden der werkelijkheid. Aan den eenen kant, alweer, is de realiteit hier verengenoemd met meedogenloosheid van het filmtoneel, dan den anderen kant groeit deze werkelijkheid gedurig uit tot een visioen, dat iets dreigends heeft en toch ook met een zekeren humor geladen is.

De plaats ontbreekt helaas om nog meer in te gaan op de stijl. Ook in dit opzicht heeft Bordewijk thans terecht, aan geen experimenten willen doen. Ook hier een toenadering tot de traditie in den zin van een uiterste soberheid, een bijna naakte notatie, die met een minimum van woorden een maximum van geladenheid geeft.

NIEUW HOLLANDSCH PROZA

ARTHUR VAN SCHENDEL: *De Zomerreis* (bij L. J. C. Boucher, Den Haag; ing. f. 2.90; geb. f. 3.90). In de moole, typographisch voortreffelijk verzorgde serie «Folemprisse», die bij den Haagse uitgever Boucher verschijnt, zag thans als twaalfde deel een nieuwe bundel van Arthur van Schendel het licht. Het is inderdaad, evenals het vroegere werk, een bundel van een schrijver in deze serie werd opgenomen, een bundel kortere prozastukken, waarvan trouwens slechts een paar met reizen in den engeren zin van het woord te maken hebben. Voor de rest zijn het stukken van tamelijk uiteenlopende aard, over spookhuizen en bigelof, het geslacht Oberon, Midsummernight's Dream, den dans van Blinche, de zeeroovers, een paar legenden in verband met Parsifal, enz.

Als wij ons niet vergissen, zijn deze stukjes oorspronkelijk als bijdragen in Hollandsche kranten verschenen. Toch hebben ze niet journalistiek weinig te maken, als men daarbij denkt aan scherpe notities of zakelijkheid; wel, als men daarbij mischien denkt aan een zekere vluchtigheid en vergankelijkheid. Want al bevatten sommige stukken een wat wetenswaardig en al zijn een paar vertellingen als dusdanig goed geslaagd, in zijn geheel laat deze bundel een onbevredigend indruk achter: een reeks verloren oogenblikken van een groot schrijver.

WOUTER VAN RIESEN: *Een Oud-Hollandsche burgemeestersdochter*, een liefdesdramatie uit de 17e eeuw (Van Lohman Slaterus te Arnhem; ing. f. 3, geb. f. 3.90). In een woord vooraf (dat bij de Hollanders maar altijd op zijn Duitsch een «voorwoord» blijft) heeten de schrijver ons mede, dat hij de gegevens voor zijn verhaal heeft geput uit het dagboek van Constantijn Eugens den jongere, secretaris van koning-stadhouder Willem III. Deze gegevens heeft hij echter geen leven weten in te blazen en een tragedie in zijn werk

Her ontwerp van Maurice Houyoux voor de

Albertina-Bibliotheek IN DEN KRUIDTUIN TE BRUSSEL

EEN NATIONALE HERRIE

Het kan een grootsch en hartverheffend schouwspel zijn, te zien hoe de openbare mening ontvlamt voor een veel omstreken vraag van louter kultureel aard. Aan de dringende rondom de oprichting van de Albertina-Bibliotheek is echter niets nobels meer te ontdekken. De jammerlijke slenter en de aanhoudende weifeling van officiële zijde, het ergerlijk getwist en de rijdige beoepsaamde van bouwkundigen onderling, de voortdurende inmenging te pas en te onpas van de pers en de politiek, van bevoegden en onbevoegden, van lui die het goed meenden en andere die met achterbakse bedoelingen optraden, hebben deze zaak opgezweept tot een nationale herrie, met heel wat beschaamde uitspraken.

En toen na vijf jaar hopeloos dralen de regering den Gordiaanschen knoop daarnakte en den Kruidtuin aanwees voor de oprichting der Bibliotheek, verdubbelde het kabaal en werd er meer dan ooit geschermd met de nazedachten van den Vorst, wien het gebouws als een blijk van hulde en erkentelijkheid moet opgedragen worden.

Wij kunnen in deze aangelegenheid des te vrijer spreken aangezien wij tot het allerlaatste oogenblik de keus voor den Kunstberg verdedigd hebben, trots de vele bezwaren en de ontfangelijke financiële lasten, welke de bouw aldaar en de onvermijdelijke urbanisatie van het kwartier zouden opleveren. Maar eens de voorkeur aan den Kruidtuin gegeven, hebben wij wilselk het resultaat van den wedstrijd willen afdwingen. Deze is thans met een verrassenden uitslag bekrond.

DE UITSpraak VAN DE JURY

De jury, door het Albert I Bibliothekfonds aangesteld om over de zeven en zeventig ingestuurde ontwerpen te oordeelen, was samengesteld uit de buitenlandsche architecten E. Crevel, hoofdarchitect der stad Parijs; Herbert J. Rowe, van de Royal Institute of British Architects; J. Kaufmann, ontwerper der bibliotheek te Bern; uit de bibliotheek W. Munthe (Oslo), H. Dommarin, C. Gaspar, V. Tourneur en J. P. Vanderheyden; uit de Belgische bouwmeesters Henry van de Velde, F. Verbruggen, A. Dumont en E. Francotte. De mededingers mochten een afgevaardigde aanduiden; op den naam van M. J. Eggerix werd het grootste aantal stemmen uitgebracht, wat hoopgevend is voor den geest die onze architecten bezield.

In minder dan drie weken was de jury met haar teuzenlaai klaar en heeft bij EENPARLIGHEID van stemmen het ontwerp bekrond van M. Maurice Houyoux, een jongen bouwkundige van Luikse afkomst, die reeds te Herstal een merkwaardig fabrieksgebouw en te Paris in Brussel enkele geprepareerde huizen op zijn actief heeft. Een premie van 75.000 fr. werd hem toegekend en tevens werd hij voor de uitvoering van het werk aangewezen. Tien andere premies schommelden tusschen de 55.000 en de 10.000 fr. naar de rangorde van de mededingers. M. A. van de Walle (Antwerpen), E. Jaspars (Brussel), M. Polak (Brussel), R. Puttmans en Ch. Malcausse (Brussel), A. Smet (Antwerpen), F. Meiré (Gent), R. Moenaert en C. van Lierde (Brussel-Groot-Bijgarden) en J. Smolderen (Antwerpen).

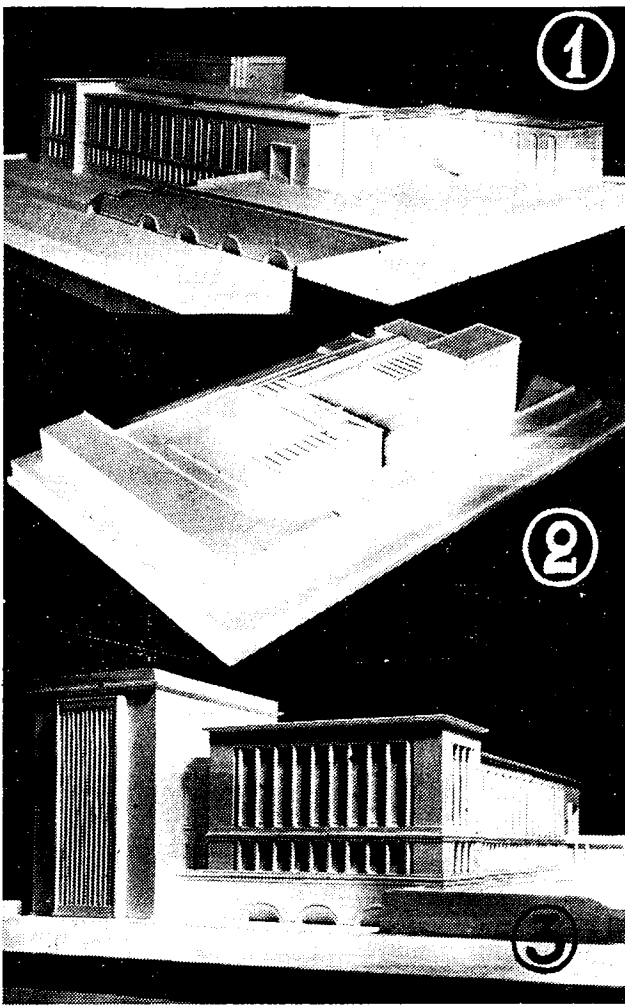
HET BEKROONDE ONTWERP

Een vluchtig overzicht van de meer dan een kilometer lange cismise der huidige tentoonstelling in het Eeuwfeestpaleis overtuigde ons van het feit, dat de jury het ontwerp van M. Houyoux vooral uitverkozen heeft wegens de vernünftige binnenindeling van zijn gebouw. Hij heeft het klaargestoomd met streng binnen de opgelegde afmetingen en noodwendigheden der lokalen, een plan samen te stellen, waarbij de verschillende onderdelen van het complex zodanig rationeel gescheiden zijn, dat slechts de helft der lokalen groter ingenomen worden. Sommige vertrekken zijn daardoor wat op elkaar gedrongen, vooral in den vleugel der administratieve diensten, maar overal zijn de vloeroppervlakten en volumes in overeenstemming met de in het programma gestelde eischen. Daarbij zal de uitvoering van het ontwerp ontegenwoordig gevoelig verminderen en het dreigend konflikt met de gemeente St. Joost-ten-Noode ontzuwen.

De Kruidtuin blijft in zijn geheel behouden; alleen het monumentale terras, dat naar de huidige, bruchterres leidt, zal gedeeltelijk verdwijnen, daar M. Houyoux den ingang der Albertina voorzieft langs de Koninklijke straat, heette de eenige verstandige oplossing is. Daar verheft zich op een voorgevel, gesloten aan de noordzijde, het memorieel gebouw, dat de ingang vormt van een eenvoudige obelisk.

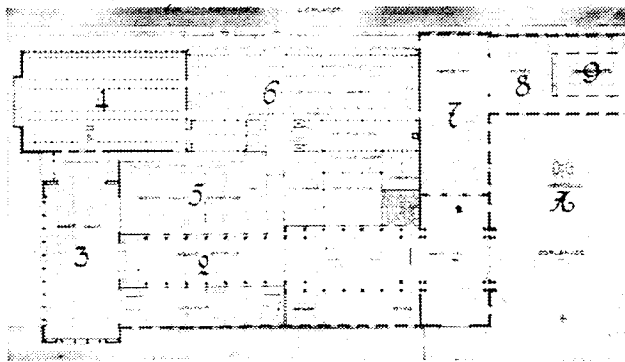
De gedachten van den Vorst wordt trouwens nog aan verschillende delen van het gebouw door andere plastische werken vereeuwigd: een groot bas-reliëf aan den voorgevel, een glas-in-lood boven den ingang, een glas-in-lood raam aan den tuinkant, en fresco's boven de muren in de hall. Op onze vraag, welke kunstenaars hij daarvoor op het oog heeft, antwoordde de architect ons, Oskar Jaspers voor de plastieken en Joep Nicolaas (2) voor het brandglaspaneel. Een keus, die wij volmondig toelichten.

Vanaf den ingang wordt het publiek geleid, rechts naar de tentoonstellingszalen, het museum en de voordrachtzaal, ofwel doorheen de ruime hall, langs de zuilenrij met kleedkamers en de catalogi naar de leeszaal. De knoop tusschen de circulatie van het publiek en deze van het personeel ligt bij het begin van de galerij. Al de administratieve

DE MAQUETTE VAN DE ALBERTINA volgens het ontwerp van M. Houyoux.

1: De gevels aan de zuid-oostzijde, met het memoriaal op het voorplein in de Koninklijke straat. 2: Top-opname langs den kant der toekomstige Kruidtuinstraat met den vleugel der leeszaal en den boekenoren, in de richting van den vijver in den Kruidtuin.

GRONDPLAN VAN DE ALBERTINA op het niveau van de Koninklijke straat.

A: Voorplein met memoriaal en eenige publieke ingang. — 1: Grootte hall met kleedkamers en trap naar de benedenverdieping. — 2: Grootte galerij met catalogi. — 3: Grootte leeszaal. — 4: Boekenoren. — 5: Leeszaal voor gespecialiseerde wetenschappen. — 6: Administratieve diensten. — 7: Tentoonstellingen. — 8: Museum. — 9: Voordrachtzaal.

diensten zijn gescheiden van de publieke lokalen. Het boekendepot ligt aan de noord-wes zijde en heeft den vorm van een massieve toren met zeventien verdiepingen.

Een trap leidt van de hall naar een lage verdieping, waar de zalen voor tijdschriften, manuskripten, kaarten, plans en kosmoar boeken ondergebracht zijn, alsmede de burelen aan deze diensten verbonden. Nog lager bevinden zich de werkplaatsen, de pakplaatsen, de portierswoningen, enz. De rest is ingenomen door een onafgebroken pom- en gasvrij kelder, gebouwd volgens de instructies van de Landsverordening.

Toch treft men in dit schrandere grondplan enkele gebreken aan. De burelen, waarin het personeel moet werken, zal te veel licht en te veel geluid van de noordzijde, terwijl de museum-, expositie- en voordrachtzalen, die het best met een zwak, gelijkmatig noorderlicht konden stellen, in het zuid-oosten liggen. In dezen laatste vleugel werd met de volmen nogal royaal omgesprongen, terwijl de administratieve lokalen zeer karig uitgemeeten zijn. Er is ook geen reden, waarom de zaal der tijdschriften, die door een speciaal publiek bezocht wordt, niet op het gelijkvloers en dicht bij den ingang worden geplaatst, maar op de eerste verdieping, dat het programma den bouwmeester vrij liet. Iedere derde tekortkoming kan echter gemakkelijk hersteld worden om aan den plattegrond een volmaakte doelmatigheid te schenken.

Enkel blijft het ons een raadsel, hoe M. Houyoux voorzieft in de geleidelijke uitbreiding van zijn bibliotheekgebouw binnen vijftig of honderd jaar.

De opstand van het gebouw heeft duidelijk de gevolgen ondergaan van de heftige campagne, die sinds maanden gevoerd wordt voor het behoud der Broekhuizen, die men voor de gelegenheid in Palais de Cristal herdoopte. Vele mededingers zijn trouwens door die serren bekeerd geworden en ook M. Houyoux heeft zijn constructie helemaal aan de bevestigende configuratie van het stadsgezicht aangepast, zulks zal velen met zijn project verozen, doch daardoor heeft hij eiken Schwung in de hoogte moeten opofferen. Het

HENRY DE MONTHERLANT

over de

NACHTEVENING VAN SEPTEMBER

door RICHARD DECLERCK

Ik heb een zwak voor Montherlant. Ik heb mij nooit ingelaten met het gezelschapsspelletje voor den komkommertijd. «Meest Gij op een land uit met een tiental boeken, wie zouden de uitverkoren zijn?» Een ding weet ik: de Montherlant zou er bij zijn. Ik zie onmiddellijk de bezwaren die men van uit verschillende hoeken kan opwerpen: ik zie mij een aantal klassieke genie onmiskenbaar groter en veelzijdiger is, maar ik hou voet bij steek. Waarom? Omdat Montherlant zoo volledig van onzen tijd is. Het eeuwige feticheisme van den tijd der men me doorleefde? Neen, of er schitterender tijdpertken geweest zijn in het kultuurleven doet minder ter zaak. Maar indien het waar is dat onze tijd ook deze is waarin alle taboes met heiligschennende hand worden aangeraakt, waarin de sluier van voor het tabernakel der innerlijkste zielerolens wordt weggerukt, waar de voosheid van verwoerd worden, van masochistische zelfverneder, publiek wordt opgebecht, dan is Montherlant een exponent van dezen tijd, waarvan het getuigenis niet kan worden getwaakt.

Men hoeft slechts de romanreeks «Les Jeunes Filles» open te slaan om te bevinden hoe hier de verhouding der geslachten met een kordaatheid werd aangepakt die alle sentimentaliteit heeft verdreven. Hier werd de vrouw, de eeuwige vriend en vijand van den man, aangesproken met den vooropgezeten wil de galanterie, als het laatste spoor der vrouwelijke minderwaardigheid, den kop in te drukken. Van vrouwenhaat geen kwestie maar de vrouwen zijn hem lief opdat hij ze de waarheid onthoudt. De vertederder der overgave slaagt er niet in zijn potentieel van vrijheidsdrang binnen een «prison de soles» te houden. De «Bestendige aanwezigheid» der vrouw staat tusschen den man en het leven: Un être vous prive du vaste monde, vous dérobe le monde, met un écran entre le monde et vous. Tout est bu par cet être; le splendide univers cesse d'exister... Costals, de gepijnigde, voelt de tweespalt te tragisch aan om ze te verdoezelen; indien hij Solange slechts uit de hel van de ieridigheid kon kunnen halen, dan maar in het paradijs der liefde te brengen.

Maar met Montherlant is niet enkel het sexueel debat een prise directe. De gebeurtenissen van September jongleden hebben in hem een nieuw debat geopend, of liever toegespiet. De eeuwige onrustige, wiens gansche geestelijke pelgrimage tot het einde der menscheit was gericht, van de wonderle levensopvattingen van Heracles «de eenheid van het leven is in het konflikt van zijn tegenstrijdige elementen», de man, wiens ideeën-bagage steeds in transitie reist naar nieuwe horizons, voelt ineens zijn tolsverbondheid met zijn aanleg, Frankrijk. Het is niet de minste paradox dat de man zonder houvast gaat sidderen omdat Frankrijk in de wereld geen houvast meer biedt. Armand Pettiaen, de vindingrijkste der jonge Fransche essayisten, heeft met een rechte intuïtie, helderzinnigheid, Montherlant den minst Franschen der Fransche schrijvers geheeten; hij is een kind der Middellandse zee in wien de meest contrasterende elementen samenwerken van af het Italiaansch fascisme tot de Katalaanse anarchie. Maar Montherlant scheelt het tenslotte of het Spaansche banderolles zijn de Montherlant in den hals van den door München geprikkelde Franschen stier plant? Indien de reakteloosheid daardoor maar ten bloede geprikt werd.

De vaststelling van Petitjean opent overigens verrassende vergelijkingen. Het was in Montherlant elementen de bovenhand hebben die in wezen, niet zeer veel met de doorslaggevende karaktertrekken van de Fransche natie en de Fransche maatschappij gemeens hebben, wordt het eerst duidelijk welk onzalig voordeel Frankrijk uit de hem eigen rijkdomen kan halen. Op het oogenblik heeft Frankrijk minder zijn specifieke eigenschappen van geestesschittering en lichteheid nodig dan de samenballing van weerstandskrachten die met zijn normale gesteldheid overeenstemmen. Het is dan dat «onheil» Montherlant-Barrès minder in een omstandigheid dat het Spaansche complex op beiden zijn stempel van «bloed, wulpsheid en dood» drukt.

En zoo schijnt Montherlant mij uitgegred te zijn tot een nieuwe Barrèsfiguur, maar dan een Barrès wiens gezichteld niet verstand is op de blauwe lijn der Vogezen, een Barrès waarvan het nationaal gevoel niet tot nationalistische engheid is verworden. Ik zie dit parallelisme Montherlant-Barrès minder in een omstandigheid dat het Spaansche complex op beiden zijn stempel van «bloed, wulpsheid en dood» drukt.

En zoo wordt het een storbied van afrekeningen met de lamme van het deel «boven het deel» van het af voor zekere nevenheden voor een mogelijk overglijden naar een «antifascistische fascisme», men voelt in deze bladzijden een diep accent van verontwaardiging dat geen ander doelt dan aan zijn deelen burgers den smaad te doen die zijn geweten beklemt. «Frankrijk heeft noodig de schande te gevoelen».

De komende dagen zullen ons hebben te leren indien de morele weerbaarheid, waaraan het Frankrijk het oogenblikken van gevaar nooit heeft ontbroken, de zwartkruis Montherlant zal weten te beschermen.

EL.
(1) M. Eggerix ontwerpt onder meer het Belgisch Paviljoen op de Wereldtentoonstelling te Parijs in 1937.
(2) Joep Nicolaas is de vernaemde Nederlandse brandglaschilder, die o.m. de glas-in-lood ramen deed voor het stadhuis te Hilversum en het Ziekenhuis te Nijmegen.

